

DE WERKCOLLEGES LERAARSOPLEIDING VAN DE UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM

WILLEM J. MOLEMAN

1. *Waarom leraarsopleidingen?*

Zo nu en dan kan men in studentenkringen en zelfs onder leraren de stelling horen verkondigen dat een opleiding tot het beroep van leraar geen zin heeft. Je bent leraar; wordt het nooit. Als je je vak (een grote hoeveelheid feitenkennis) tenminste beheerst.

Ik heb de indruk, dat deze opvatting samenhangt met een verouderd begrip van leiding geven. De leider is iemand, die door goddelijke genade geroepen is de clan, de gouw of grotere sociale groeperingen te dirigeren naar doelen, die hem geopenbaard zijn.

In onze tijd zijn echter andere vormen van leidinggeven ontstaan.

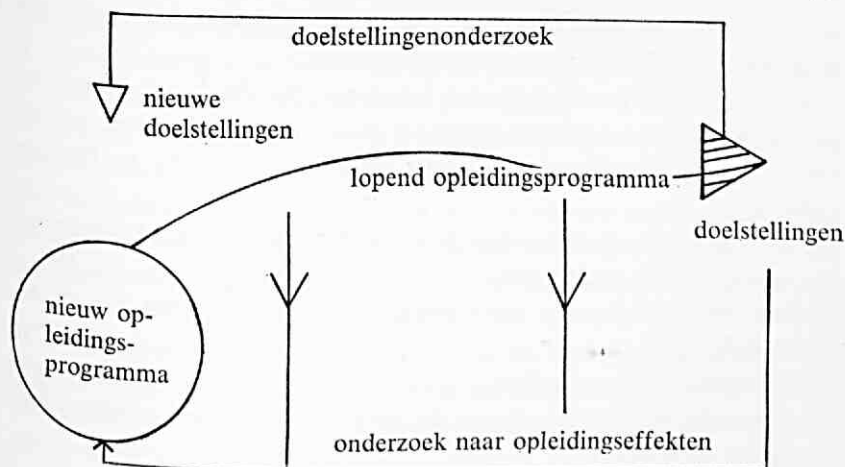
Een kenmerk van deze moderne vormen, zoals pedagogisch leiderschap, functioneel leiderschap en gedeeld leiderschap, is dat de menselijke vermogens waardoor deze vormen in groepen tot uiting kunnen komen tot op zekere hoogte geschoold kunnen worden.

Vanuit dit inzicht is het zinvol voor aanstaande leraren, die tot taak krijgen jonge mensen in hun ontwikkeling te begeleiden, een opleiding te verzorgen, waarin ontwikkelingspsychologie, didaktiek (strategieën-leer, waarbij leerprocessen, die in mensen plaatsvinden, begeleid worden), pedagogiek en toegepaste sociale psychologie (hoe leiding geven aan groepen) belangrijke elementen zijn.

2. *Op zoek naar het goede opleidingsprogramma*

Een van de problemen, waar iedere leraarsopleiding vroeg of laat op stuit, is het vraagstuk van het effect. Met andere woorden: hoe kan nagegaan worden dat het opleidingsprogramma voorwaarden schept, waardoor goede leraren ontstaan. Deze vraag roept onvermijdelijk een tweede vraag op, de doelstellingsvraag: wat kan onder een goede leraar verstaan worden.

Teneinde op deze vragen antwoorden te vinden zal men, wanneer men tenminste de moed heeft zo eerlijk mogelijk te werk te gaan, veel onderzoek moeten verrichten. Het kritisch onderzoeken van het opleidingsprogramma, het veranderen hiervan op grond van nieuw verkregen inzichten en het steeds weer opnieuw concipiëren van de doelstellingen zijn kringloopbezigheden, die naast de onderwijsactiviteiten plaats dienen te vinden.

De afdeling Leraarsopleiding van het Pedagogisch Didactisch Instituut van de Universiteit van Amsterdam heeft enkele onderzoeken verricht naar de opinie van studenten over de opleiding, die zij juist beëindigd hadden.

Deze onderzoeken maken deel uit van een groter project, waarbij ook andere aspecten van het opleidingseffect onder de loupe genomen worden.

Over de resultaten van het opinieonderzoek collegejaar 1967/68 zou ik het een en ander willen mededelen.

3. *Het Opleidingsprogramma 1967/68*

De afdeling verzorgde dat jaar 13 hoorcolleges.

Een hoorcollege duurde ongeveer 90 minuten.

De volgende thema's werden behandeld:

- de organisatie van het onderwijs
- de reorganisatie van het onderwijs (mammoetwet)
- de doelstellingen van het voortgezette onderwijs
- achtergronden van de huidige inzichten in opvoeding en onderwijs
- de kern van het opvoedingsverschijnsel
- de taak van de leraar
- leerprocessen
- onderwijsstijlen
- geprogrammeerde instructie
- de puberteit
- de intellectuele ontwikkeling
- de sociale ontwikkeling

Aan het eind van ieder hoorcollege werd een duidelijke, uitvoerige syllabus van het behandelde onderwerp verstrekt.

Gezien het grote aantal studenten (ongeveer 350) die de opleiding volgden, werden de hoorcolleges tweemaal gehouden voor groepen van 150 tot 200 studenten. Zij vonden plaats tussen oktober 1967 en februari 1968.

In het vroege voorjaar werden de studenten verdeeld in 14 werkgroepen van 20 tot 30 deelnemers.

Iedere werkcollegegroep werd geleid door twee docenten van de leeraarsopleiding.

In alle werkgroepen werden:

- a. bepaalde problemen, die in de hoorcolleges waren aangesneden, nader uitgewerkt.
- b. diverse groepsdiscussietechnieken beoefend.
- c. leermiddelen vervaardigd.

Twee groepen namen een duidelijke uitzonderingspositie in.

De ene groep, bestaande uit 30 deelnemers, werkte gedurende een week in een school (nl. een scholengemeenschap).

's Ochtends werden lessen geobserveerd; 's middags werd gediscussieerd en werden nieuwe observatieopdrachten ontwikkeld. De twee docenten, die de werkgroep leidden, verzorgden theoretische achtergronden ter verklaring van het waargenomene. De tweede werkgroep (21 leden) deed hetzelfde, echter niet in een aaneengesloten week, maar in de vorm van losse werkcolleges (3 uur achtereenvolgend, eenmaal in de week.) Er werd gewerkt gedurende de maanden februari, maart en mei.

Alle 14 werkgroepen hadden een eigen programma. Op genoemde uitzonderingen na werden 13 colleges van 90 minuten per groep verzorgd.

4. *Enige resultaten van de opiniepeiling*

Er werd een representatieve steekproef van 169 studenten samengesteld.

a. *Voorkeur voor de werkcolleges.*

46 % van de geënquêteerden bleek een opleiding in de vorm van uitsluitend werkcolleges te prefereren, terwijl nogeens 44% werkcolleges, afgewisseld door enkele hoorcolleges, wensten.

Als redenen voor deze keuzen werd opgegeven:

1. de werkcolleges bevorderen een grotere betrokkenheid tot de onderwerpen dan de hoorcolleges.
2. er ontstaat een verdieping van kennis door het zelfdoen en het zelf-

beleven van situaties (zoals rollenspelen).

3. alle trainingsactiviteiten, die op de praktijk (dit is de toekomstige werksituatie) zijn gericht, geven bevrediging.

Men heeft de indruk dat betrokkenheid, beleving van situaties en confrontatie met werksituaties beter kan plaatsvinden in werkcollegevorm dan in andere vormen. Slechts 3 % van de ondervraagden bleek voorkeur te hebben voor een opleiding in de vorm van uitsluitend hoorcolleges (reden: snel informatie krijgen over onderwijsproblemen).

- b. *Het gevoel beter voorbereid te zijn op het toekomstige beroep.*

Verreweg de meerderheid van de aanstaande leraren had het gevoel beter georiënteerd te zijn op algemene onderwijsproblemen en de diverse onderwijsmethodieken die op scholen van voortgezet onderwijs gebruikt worden.

Veelvuldig werd naar voren gebracht dat men nieuwe didactische mogelijkheden had leren kennen.

Ook is het interessant te vermelden, dat velen opmerkten sociaal-psychologische problemen (zoals het ordeprobleem, vormen van groepshantering) te hebben leren onderkennen en analyseren, zodat er mogelijkheden werden gezien deze problemen op te lossen.

Er werden ook veel tekortkomingen gezien. Als voornaamste:

1. er was nog te weinig oefening in praktijksituaties
2. de opleidingstijd was veel te kort
3. er was soms te weinig lijn in de werkcolleges
4. er werd te weinig puberteitspsychologie verzorgd.

- c. *Enige suggesties ter verbetering van de opleiding.*

Het is onmogelijk om in bestek van dit artikel alle suggesties naar voren te brengen. Het waren er vele.

Ik wil volstaan een bloemlezing te geven van de meest voorkomende.

1. ik wil dat er meer tijd voor de opleiding gereserveerd wordt.
2. ik wil meer rollenspelen (simulatie van lessen met fouten-analyses.)
3. meer schoolbezoeken, waarbij ik georiënteerd word op de diverse schoolsoorten (montessorischool, daltonschool, vrije school etc.)
4. het leren onderkennen van theoretische onderwerpen d.m.v. lesobservaties
5. diverse lesvoorbeelden (typen) aangeboden krijgen, eventueel in de vorm van filmspots.
6. kennis van de mens, in het bijzonder van de puber

7. oefeningen in de klas
8. spreekvaardigheidsbeoefening
9. evaluatie van (kritiek op) eigen optreden in de klas met tips hoe doceergedrag te verbeteren
10. discussietechnieken.

5. *Wat te doen met deze gegevens*

De docenten van de leraarsopleiding kregen naast bovengenoemde feiten ook waardevolle informatie per werkgroep over zinvolle en minder zinvol bevonden elementen van hun programma.

Ook het optreden van de docenten die de werkgroepen leidden werd in vele gevallen duidelijk becritiseerd.

Deze gegevens zijn gebruikt of worden in de nabije toekomst gebruikt voor reorganisatie van het opleidingsprogramma.

Daarbij kan iedere docent met de verkregen kritiek op zijn optreden doen wat hij zelf wil.

Wat mijzelf betreft kan ik wel zeggen dat ik niet de ideale toestand bereikt heb feilloos aan te voelen — tijdens het optreden — waar ik iets verkeerd doe.

Hooguit heb ik een zekere „ahnung” ontwikkeld.

Iedere vorm van feed-back grijp ik daarom dankbaar aan vanuit de wetenschap dat een voorgehouden spiegel meer waard is dan een ivoeren toren.

In het hoger onderwijs is het de laatste jaren noodzakelijk terdege rekening te houden met de gebruikers van het onderwijs: mijns inziens een gezonde ontwikkeling.

Het zou kunnen zijn, dat deze ontwikkeling zich de komende jaren uitbreidt over de gebruikers van het middelbaar onderwijs.

Van de schrijver:

Drs. W. J. MOLEMAN is Wetenschappelijk medewerker aan het Pedagogisch Didactisch Instituut van de Universiteit van Amsterdam Afdeling Leraarsopleiding.